

بسم الله الرحمن الرحيم

قانون کاهش مجازات حبس تعزیری به همراه نکات مربوط به مواد

تهیه و تنظیم: احمد غفوری

لطفاً قبل از مطالعه متن به نکات زیر توجه کنید.

نکته ۱- این متن در تاریخ ۲۲ خرداد در کانال منتشر شده است و تا این لحظه قانون کاهش مجازات حبس تعزیری در روزنامه رسمی منتشر نشده است با درخواست دوستان گرامی، ابتدا یک فایل صوتی و این فایل پی دی اف، به عنوان تدریس ابتدایی بیان می‌شود و پس از انتشار در روزنامه رسمی و همچنین پرسش‌های احتمالی دوستان عزیز، تدریس نهایی منتشر خواهد شد (البته ممکن است همین تدریس ابتدایی، به عنوان تدریس نهایی اعلام شود).

نکته ۲- این فایل پی دی اف دارای یک تدریس صوتی است دوستانی که قصد دارند صرفاً این فایل پی دی اف را بخوانند لا اقل به ۱۶ دقیقه اول فایل صوتی که مربوط به مشاوره در مورد سبک خواندن این قانون است گوش دهند.

نکته ۳- لطفاً علاوه بر نکاتی که ذیل مواد آمده است منطوق قانون را نیز به دقت مطالعه کنید.

نکته ۴- پاورقی‌های موجود در این فایل نیز دارای ارزش مساوی با متن است لذا پاورقی‌ها حتماً مطالعه شود.

نکته ۵- در برخی از موارد تغییرات با قانون سابق درج شده است لازم به توضیح است این قسمت فقط برای اطلاعات بیشتر و انجام اصلاحات در کتاب‌هایی است که پیش از تصویب این قانون نگارش شده‌اند و در آزمون‌های حقوقی به طور مقایسه‌ای از قانون قدیم و جدید سؤال مطرح نمی‌شود.

نکته ۶- برای تهیه فایل‌نهایی تدریس و همچنین اطلاع از اصلاحات احتمالی تدریس ابتدایی و طرح هرگونه پرسش یا دادن نظرات و پیشنهادات و انتقادات در تلگرام به آیدی @ahmadghafoori69 پیام دهید آیدی کانالی که تدریس و فایل پی دی اف در آن قرار داده شده است عبارت است از @tadriseeslahatmojazat ضمناً می‌تواند با سرچ کردن عبارت (قانون کاهش مجازات حبس) در قسمت سرچ تلگرام کانالی که تدریس در آن قرار داده شده را پیدا کنید.

تغییر مجازات چند جرم تعزیری

ماده ۱- مجازات‌های مقرر در کتاب پنجم قانون مجازات اسلامی تعزیرات و مجازات‌های بازدارنده مصوب ۱۳۷۵/۳/۲ با اصلاحات و الحاقات بعدی به شرح زیر کاهش یافته یا تبدیل می‌شود:

الف- مجازات حبس موضوع ماده (۶۱۴) قانون (به استثنای تبصره آن) به حبس درجه شش؛

ب- مجازات موضوع ماده (۶۲۱) قانون، در صورتی که ارتکاب جرم به عنف یا تهدید باشد به حبس درجه چهار و در غیر این صورت به حبس درجه پنج؛

پ- تبصره ماده (۶۲۱) قانون، نسخ و در مورد شروع به جرم آن مطابق ماده (۱۲۲) قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲/۲/۱ عمل می‌شود.

ت- مجازات حبس موضوع ماده (۶۷۷) قانون، در صورتی که میزان خسارت وارده یکصد میلیون ریال یا کمتر باشد به جزای نقدی تا دو برابر معادل خسارت وارده؛

ث- مجازات حبس موضوع ماده (۶۸۴) به حبس درجه شش؛

ج- مجازات موضوع مواد (۶۰۸) و (۶۹۷) به جزای نقدی درجه شش؛

نکته ۱- در این ماده صرفاً مجازات مواد مذکور، عوض شده است و تأثیری در سایر موارد مانند ارکان تشکیل‌دهنده جرم و... ندارد.

نکته ۲- در مورد جرم ماده ۶۲۱ قانون تعزیرات (جرم آدم ربایی) باید توجه داشت در قانون قبلی سه کیفیت مشدده برای این جرم پیش‌بینی شده بود به عبارتی در سه مورد مجازات مرتکب تشدید می‌شد که عبارت بودند از: (کمتر بودن سن مجنی‌علیه از پانزده سال، ربودن توسط وسیله نقلیه، ورود آسیب جسمی یا حیثیتی به مجنی‌علیه) اما هم اکنون تنها کیفیت مشدده آدم ربایی، ارتکاب آدم ربایی به عنف یا تهدید است و سه موردی که طبق قانون قبلی کیفیت مشدده آدم‌ربایی بودند هم‌اکنون کیفیت مشدده آدم ربایی نیستند.

نکته ۳- در ماده ۶۷۷ مجازات سه ماه تا یک سال و نیم^۱ حبس پیش‌بینی شده است اما طبق این اصلاحیه اگر میزان خسارت وارده یکصد میلیون ریال یا کمتر باشد مجازات مرتکب جزای نقدی تا دو برابر خسارت وارده است مثلاً اگر میزان خسارت وارده ده میلیون ریال باشد مجازات مرتکب تا بیست میلیون ریال (از یک ریال تا بیست میلیون ریال) است و در موردی که خسارت وارده بیش از یکصد میلیون ریال باشد همان مجازات ماده ۶۷۷ (حبس از سه ماه تا یک سال و نیم) اعمال می‌شود.

---

۱. هرچند در متن ماده ۶۷۷ مجازات مرتکب شش ماه تا سه سال حبس قید گردیده اما چون طبق تبصره ماده ۱۰۴ قانون جدید، مجازات حبس‌های درجه چهار تا هشت جرایم قابل گذشت نصف شده است لذا مجازات این جرم نیز نصف شده و به سه ماه تا یک سال و نیم حبس تغییر یافته است.

نکته ۴- هرچند معمولاً در آزمون‌های حقوقی از میزان مجازات جرایم تعزیری سؤالی طرح نمی‌شود اما بهتر است میزان مجازات جرایم مذکور در این ماده حفظ شود جرایم مذکور در این ماده و مجازات آن‌ها به شرح زیر است:

- ضرب و جرحی که موجب نقصان یا شکستن یا از کار افتادن عضوی از اعضا یا منتهی به مرض دائمی یا فقدان یا نقص یکی از حواس یا منافع یا زوال عقل مجنی‌علیه گردد و امکان قصاص مرتکب وجود نداشته باشد (ماده ۶۱۴): حبس درجه شش
- آدم ربایی (ماده ۶۲۱): اگر به عنف یا تهدید باشد حبس درجه چهار در غیر این صورت حبس درجه پنج
- شروع به آدم ربایی به عنف یا تهدید: حبس درجه پنج (بند ب ماده ۱۲۲ ق.م.ا)
- شروع به آدم ربایی (به جز موارد عنف یا تهدید): حبس یا شلاق یا جزای نقدی درجه شش (بند پ ماده ۱۲۲ ق.م.ا)
- تخریب ساده (ماده ۶۷۷): در صورتی که میزان خسارت یکصد میلیون ریال یا کمتر باشد تا دو برابر میزان خسارت وارده و در صورتی که خسارت وارده بیش از یکصد میلیون ریال باشد سه ماه تا یک سال و نیم حبس
- توهین ساده و افترا (مواد ۶۰۸ و ۶۹۷): جزای نقدی درجه شش
- چراندن محصول متعلق به دیگری، تخریب نخلستان، تاکستان، باغ میوه و آسیاب متعلق به دیگری (ماده ۶۸۴): حبس درجه شش و شلاق تا ۷۴ ضربه

موظف بودن قاضی به ذکر دلایل صدور حکم به بیش از حداقل مجازات قانونی در مجازات حبس تعزیری

ماده ۲- یک تبصره به شرح زیر به ماده (۱۸) قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲/۲/۱ با اصلاحات و الحاقات بعدی الحاق می‌شود:

تبصره- چنانچه دادگاه در حکم صادره مجازات حبس را بیش از حداقل مجازات مقرر در قانون تعیین کند، باید مبتنی بر بندهای مقرر در این ماده و یا سایر جهات قانونی، علت صدور حکم به بیش از حداقل مجازات مقرر قانونی را ذکر کند و عدم رعایت مفاد این تبصره موجب مجازات انتظامی درجه چهار می‌باشد.

نکته ۱- متن ماده ۱۸ ق.م.ا مصوب ۱۳۹۲ هیچ تغییری نکرده و صرفاً این تبصره به آن اضافه شده است طبق این تبصره قاضی در صورتی که در مورد مجازات حبس تعزیری (نه سایر مجازات‌های تعزیری مانند شلاق و جزای نقدی و...)، به بیش از حداقل مجازات قانونی حکم دهد باید علت آن را در حکم ذکر کند و در صورت عدم ذکر علت حکم به بیش از حداقل مجازات قانونی به مجازات انتظامی درجه چهار محکوم می‌شود.

تبدیل حبس‌های ابد غیر حدی به حبس درجه یک

ماده ۳- یک تبصره به شرح زیر به‌عنوان تبصره ۶ به ماده (۱۹) قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲/۲/۱ الحاق می‌شود.
تبصره ۶ - تمام حبس‌های ابد غیر حدی مقرر در قانون به حبس درجه یک تبدیل می‌شود.

نکته ۱- متن ماده ۱۹ و ۵ تبصره آن هیچ تغییری نکرده و صرفاً این تبصره، به عنوان تبصره ۶ به ماده ۱۹ الحاق شده است.

نکته ۲- طبق این تبصره، هم اکنون فقط در دو مورد امکان صدور حکم حبس ابد وجود دارد که عبارتند از:

- سرقت حدی در مرتبه سوم: (بند پ ماده ۲۷۸ ق.م.ا)
  - اکراه در قتل عمدی (ماده ۳۷۵ ق.م.ا و تبصره ۲ این ماده)
- در سایر موارد که مجازات جرمی حبس ابد دانسته شده (مانند حبس‌های ابد مذکور در قانون مبارزه با مواد مخدر) مرتکب به بیش از ۲۵ سال حبس محکوم می‌شود (نه حبس ابد)

تغییر جرایمی که امکان اعمال مجازات تکمیلی در مورد آن‌ها وجود دارد.

ماده ۴- صدر ماده (۲۳) قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲/۲/۱ به شرح زیر اصلاح و بندها و تبصره‌های ذیل آن ابقاء می‌شود:
ماده ۲۳- دادگاه می‌تواند فردی را که به حد، قصاص یا مجازات تعزیری محکوم کرده است، با رعایت شرایط مقرر در این قانون، متناسب با جرم ارتكابی و خصوصیات وی به یک یا چند مجازات از مجازات‌های تکمیلی بندها و تبصره‌های این ماده محکوم نماید.

نکته ۱- فقط صدر ماده ۲۳ ق.م.ا مصوب ۱۳۹۲ تغییر کرده است و بندها و تبصره‌های ماده ۲۳ ق.م.ا مصوب ۱۳۹۲ همچنان پابرجاست.

نکته ۲- طبق اصلاحات جدید، در جرایمی که دارای مجازات‌های زیر باشند دادگاه می‌تواند مرتکب آن را به مجازات تکمیلی محکوم کند :

● حد

● قصاص

● تمامی جرایم تعزیری (اعم از اینکه جرم عمدی باشد یا غیرعمدی و اعم از اینکه مجازات حبس داشته باشد یا غیر از حبس)

۲/۱- تنها جرایمی که در مورد آنها نمی‌توان مجازات تکمیلی اعمال کرد جرایمی است که صرفاً مستوجب پرداخت دیه یا ارش هستند و در سایر جرایم (جرایم مستوجب مجازات قصاص، حد و تعزیر) امکان اعمال مجازات تکمیلی وجود دارد.

نکته ۳- تغییرات نسبت به قانون سابق: در قانون سابق در مورد جرایم تعزیری، صرفاً در جرایم تعزیری درجه یک تا شش امکان اعمال مجازات تکمیلی وجود داشت درحالی که طبق قانون جدید در تمامی جرایم تعزیری (جرایم تعزیری درجه یک تا هشت)، امکان اعمال مجازات تکمیلی وجود دارد. در واقع تنها تغییر قانون جدید نسبت به قانون سابق این است که هم اکنون امکان اعمال مجازات تکمیلی در مورد جرایم تعزیری درجه هفت و هشت وجود دارد ولی در قانون سابق این امکان وجود نداشت.

تعدیل جزای نقدی به تناسب نرخ تورم

ماده ۵- ماده ۲۸ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲/۲/۱ به شرح زیر اصلاح شد:
ماده ۲۸- کلیه مبالغ مذکور در این قانون و سایر قوانین از تاریخ تصویب آنها در مورد تمام جرایم و تخلفات از جمله مجازات نقدی، به تناسب نرخ تورم اعلام شده از سوی بانک مرکزی، هر سه سال یک بار به پیشنهاد وزیر دادگستری و تصویب هیأت وزیران تعدیل و در مورد احکامی که پس از صادر می‌شود، لازم‌الاجرا می‌گردد.

نکته ۱- این ماده نکته خاصی ندارد و تنها تغییر آن نسبت به قانون سابق اضافه شدن عبارت (از تاریخ تصویب آنها در مورد تمام جرایم و تخلفات) است.

میزان اختیار قاضی در تخفیف مجازات تعزیری - ملاک بودن مجازات قضایی برای تعیین جایگزین حبس در مواردی که مجازات قضایی کمتر از ۹۱ روز حبس است.

ماده ۶- ماده (۳۷) قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲/۲/۱ به شرح زیر اصلاح و یک تبصره به آن الحاق می‌شود:

ماده ۳۷- در صورت وجود یک یا چند جهت از جهات تخفیف، دادگاه می‌تواند مجازات تعزیری را به نحوی که به حال متهم مناسب‌تر باشد به شرح زیر تقلیل دهد یا تبدیل کند:

الف- تقلیل مجازات حبس به میزان یک تا سه درجه در مجازات‌های درجه چهار و بالاتر؛

ب- تقلیل مجازات حبس درجه پنج و درجه شش به میزان یک تا دو درجه یا تبدیل این مجازات و مجازات حبس درجه هفت حسب مورد به جزای نقدی متناسب با همان درجه؛

پ- تبدیل مصادره کل اموال به جزای نقدی درجه یک تا چهار؛

ت- تقلیل انفصال دائم به انفصال موقت به میزان پنج تا پانزده سال؛

ث- تقلیل سایر مجازات‌های تعزیری به میزان یک یا دو درجه یا تبدیل آن به مجازات دیگر از همان درجه یا یک درجه پایین‌تر؛

تبصره- چنانچه در اجرای مقررات این ماده یا سایر مقرراتی که به موجب آن مجازات تخفیف می‌یابد، حکم به حبس کمتر از نود و یک روز صادر شود، به مجازات جایگزین مربوط تبدیل می‌شود.

نکته ۱- متن ماده ۳۷ قانون مجازات ۱۳۹۲ عوض شده و متن و تبصره فوق جایگزین آن شده است.

نکته ۲- حکم مذکور در ماده در مورد تخفیف مجازات و حکم مذکور در تبصره، مربوط به جایگزین حبس است لذا نکات مذکور در ماده و نکات مذکور در تبصره به طور جداگانه توضیح داده می‌شود.

نکات ماده ۳۷

نکته ۱- تخفیف مجازات به دو صورت تقلیل یا تبدیل مجازات است تفاوت تقلیل و تبدیل در این است که در تقلیل، ماهیت مجازات تغییر نمی‌کند مثلاً حبس درجه ۳ به حبس درجه ۵ تقلیل پیدا می‌کند اما در تبدیل، ماهیت مجازات تغییر می‌کند مثلاً شلاق به جزای نقدی تبدیل می‌شود.

نکته ۲- در مورد میزان تخفیف مجازات تعزیری حسب اینکه مجازات جرم ارتكابی چیست احکام مختلفی در این ماده پیش‌بینی شده است:

مجازات جرم ارتكابی	مجازات‌اتی که دادگاه می‌تواند در مقام تخفیف تعیین کند.
مصادره کل اموال	جزای نقدی درجه یک تا چهار
انفصال دائم	انفصال موقت به میزان پنج تا پانزده سال
حبس درجه یک تا چهار	تقلیل به میزان یک تا سه درجه (در این مورد دادگاه در مقام تخفیف مجازات باید حتماً مجازات حبس تعیین کند و نمی‌تواند حبس را به مجازات دیگری مانند جزای نقدی یا شلاق تبدیل کند. مثلاً دادگاه در صورت تخفیف حبس درجه ۳ باید حبس درجه ۴ تا ۶ تعیین کند و نمی‌تواند به مجازات دیگری غیر از حبس حکم دهد).
حبس درجه پنج	حبس درجه شش یا حبس درجه هفت یا جزای نقدی درجه پنج
حبس درجه شش	حبس درجه هفت یا حبس درجه هشت ^۱ یا جزای نقدی درجه شش
حبس درجه هفت	جزای نقدی درجه هفت
سایر مجازات‌های تعزیری (غیر از حبس و انفصال و مصادره کل اموال) مانند شلاق و جزای نقدی	دادگاه می‌تواند یک تا دو درجه تخفیف داده یا آن را تبدیل به مجازاتی از همان درجه یا یک درجه پایین‌تر کند.

۲/۱- در مورد ردیف آخر جدول فوق این نکته لازم به ذکر است که اگر دادگاه بخواهد مجازات را تقلیل دهد، تقلیل مجازات یک تا دو درجه پایین‌تر از میزان مجازات جرم ارتكابی است اما اگر دادگاه بخواهد مجازات را به مجازات دیگری تبدیل کند مجازات به مجازاتی از همان درجه یا یک درجه پایین‌تر تبدیل می‌شود. مثلاً در شلاق درجه ۶ دادگاه می‌تواند به شلاق درجه ۷ یا ۸ یا جزای نقدی درجه ۶ یا ۷ حکم دهد.

تغییرات نسبت قانون سابق:

۱- میزان مجازات‌های انفصال دائم و مصادره کل اموال نسبت به قانون سابق هیچ تغییری نداشته‌اند اما در مورد حبس، در قانون سابق، تمامی مجازات‌های حبس (از هر درجه‌ای که بودند) صرفاً یک تا سه درجه قابل تقلیل بود (بنابراین در مورد حبس‌های درجه یک تا چهار، قانون فعلی

۱. البته در صورتی که دادگاه مجازات حبس درجه هشت (از یک روز تا سه ماه حبس) تعیین کند طبق تبصره ماده ۳۷ ملزم است مجازات را به مجازات جایگزین حبس تبدیل کند.

مانند قانون قدیم است) اما هم‌اکنون در مورد حبس‌های درجه پنج تا هفت احکام جدیدی مقرر شده است و امکان تبدیل مجازات نیز فراهم شده است.

۲- در مورد سایر مجازات‌ها غیر از حبس و انفصال و مصادره کل اموال در قانون قدیم هم یک تا دو درجه قابل تقلیل و هم یک تا دو درجه قابل تبدیل بودند درحالی‌که در قانون جدید یک تا دو درجه قابل تقلیل هستند اما در مقام تبدیل باید تبدیلی به مجازاتی از همان درجه یا یک درجه پایین‌تر هستند.

نکات تبصره ماده ۳۷:

نکته ۱- تا پیش از تصویب این تبصره، در قسمت مجازات‌های جایگزین حبس (مواد ۶۵ تا ۶۸) برای اعمال مجازات جایگزین حبس، حداکثر مجازات قانونی ملاک بود (نه مجازات قضایی) مثلاً در جرایم عمدی اگر حداکثر مجازات جرمی بیش از یک سال بود دادگاه تحت هیچ شرایطی نمی‌توانست به جایگزین حبس حکم دهد (حتی اگر مجازات قضایی را دو ماه تعیین می‌کرد). اما هم‌اکنون تبصره ماده ۳۷ الحاقی، یک استثنا به این امر وارد کرده است و فقط در یک مورد مجازات قضایی را ملاک قرار داده است و آن موردی است که مجازات قضایی کمتر از ۹۱ روز حبس (یعنی از یک روز تا سه ماه حبس) باشد که در این صورت حکم به جایگزین حبس الزامی است (صرف نظر از اینکه مجازات قانونی جرم ارتكابی چقدر است) اما در مواردی که مجازات قضایی ۹۱ روز حبس یا بیشتر باشد برای تعیین مجازات جایگزین حبس به حداکثر مجازات قانونی توجه می‌شود مثلاً اگر مجازات قانونی جرم عمدی، ۶ ماه تا ۲ سال حبس باشد و قاضی با اعمال کیفیات مخفیه به ۳ ماه حبس حکم دهد باید مجازات را به جایگزین حبس تبدیل کند اما اگر به ۴ ماه حبس حکم دهد امکان صدور حکم به جایگزین حبس وجود ندارد به این دلیل که حداکثر مجازات قانونی، بیش از دو سال است و در جرایم عمدی که حداکثر مجازات قانونی آن‌ها بیش از یک سال و مجازات قضایی آن‌ها بیش از سه ماه حبس است امکان اعمال مجازات جایگزین حبس وجود ندارد.

۱/۱- اگر در آزمون‌های حقوقی فقط به مجازات قانونی جرمی اشاره شده باشد (مثلاً مجازات قانونی جرمی سه ماه تا دو سال حبس ذکر شده باشد ولی به مجازات قضایی اشاره نشده باشد) باید فرض را بر این گذاشت که مجازات قضایی بیش از سه ماه است و منطبق با مجازات قانونی نحوه اعمال جایگزین حبس را تعیین کرد.

امکان تعلیق بخشی از جرایم مذکور در ماده ۴۷

ماده ۷- یک تبصره به شرح زیر به ماده (۴۷) قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲/۲/۱ الحاق می‌شود:

تبصره- در جرائم علیه امنیت داخلی و خارجی کشور در صورت همکاری مؤثر مرتکب در کشف جرم و شناسایی سایر متهمان، تعلیق بخشی از مجازات بلامانع است. همچنین تعلیق مجازات جرائم علیه عفت عمومی [به جز جرائم موضوع مواد (۶۳۹) و (۶۴۰)] کتاب پنجم قانون مجازات اسلامی تعزیرات و مجازات‌های بازدارنده مصوب ۱۳۷۵/۳/۲ با اصلاحات و الحاقات بعدی] و کلاهبرداری و کلیه جرائم در حکم کلاهبرداری و جرائمی که مجازات کلاهبرداری درباره آنها مقرر شده یا طبق قانون کلاهبرداری محسوب می‌شود و شروع به جرائم مقرر در این تبصره، بلامانع است رعایت ماده ۴۶ این قانون در خصوص تبصره الزامی است.

نکته ۱- متن ماده ۴۷ مصوب ۱۳۹۲ هیچ تغییری نکرده و در اصلاحات جدید، صرفاً تبصره فوق به ماده ۴۷ اضافه شده است.

نکته ۲- در ماده ۴۷ ق.م.ا. مصوب ۱۳۹۲ دسته‌ای از جرایم غیر قابل تعویق و غیر قابل تعلیق اعلام شده است در تبصره الحاقی این ماده مصوب ۱۳۹۹، امکان تعلیق اجرای مجازات چند جرم از جرایم مذکور در ماده و همچنین شروع به آنها ممکن شده است (به عبارتی تبصره الحاقی ماده، حکم ماده را تخصیص زده است و چند جرم که تا پیش از الحاق این تبصره، غیر قابل تعلیق بودند هم‌اکنون قابل تعلیق هستند) این جرایم عبارتند از:

- جرائم علیه امنیت داخلی و خارجی کشور در صورت همکاری مؤثر مرتکب در کشف جرم و شناسایی سایر متهمان: در جرایم علیه امنیت داخلی و خارجی صرفاً در صورتی که مجرم همکاری کرده باشد و این همکاری نیز در کشف جرم و شناسایی سایر متهمان مؤثر واقع شود تعلیق قسمتی از مجازات (نه همه مجازات جایز) جایز است.
- جرایم علیه عفت عمومی غیر از جرایم مذکور در مواد ۶۳۹ و ۶۴۰: بنابراین سایر جرایم علیه عفت عمومی (غیر از جرایم مذکور در مواد ۶۳۹ و ۶۴۰) از جمله جرایم روابط نامشروع مادون زنا (ماده ۶۳۷) و تظاهر به عمل حرام در اماکن و انظار عمومی، حضور بدون حجاب شرعی در معابر و انظار عمومی (ماده ۶۳۸) قابل تعلیق است.
- کلاهبرداری و کلیه جرائم در حکم کلاهبرداری و جرائمی که مجازات کلاهبرداری درباره آنها مقرر شده یا طبق قانون کلاهبرداری محسوب می‌شود (مانند انتقال مال غیر، تبانی برای بردن مال غیر، معرفی مال دیگری به عنوان مال خود، تقاضای ثبت ملک متعلق به دیگری، تحصیل انحصار وراثت با علم به وجود وراثت دیگری یا با علم به عدم وارث بودن خود و...) صرف نظر از مبلغ آن قابل تعلیق هستند.

۲/۱- لازم به توضیح است در جرایم مذکور در تبصره‌ی الحاقی، صرفاً تعلیق اجرای مجازات جایز است (نه تعویق صدور حکم) مثلاً اگرچه طبق این تبصره، تعلیق اجرای مجازات روابط نامشروع مادون زنا (ماده ۶۳۷ ق.م.ا.ت) جایز دانسته شده است اما چون این جرم، از جرایم علیه عفت عمومی است (که در بند پ ماده ۴۷ به آن اشاره شده است) تعویق صدور حکم در این جرم همچنان ممنوع است ضمناً لازم به توضیح است غیر از جرایم مذکور در تبصره الحاقی ماده، که تعلیق اجرای مجازات در آن‌ها جایز اما تعویق صدور حکم ممنوع است در مابقی جرایم مذکور در ماده ۴۷ ق.م.ا. مصوب ۱۳۹۲ هم امکان تعویق و هم امکان تعلیق تمام یا بخشی از مجازات وجود ندارد و جز در موارد مذکور در تبصره‌ی الحاقی، جرمی که فقط یکی از نهادهای تعویق و تعلیق در آن قابل اجرا نباشد وجود ندارد.

گسترش دامنه جرایمی که می‌توان در مورد آن‌ها نظام نیمه آزادی اعمال کرد.

ماده ۸- یک تبصره به شرح زیر به ماده ۵۷ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲/۲/۱ الحاق می‌شود.
تبصره- مقررات این ماده در مورد حبس‌های تعزیری درجه دو، سه و درجه چهار، در صورت گذراندن یک چهارم مدت حبس قابل اعمال است.

نکته ۱- متن ماده ۵۷ ق.م.ا. مصوب ۱۳۹۲ تغییر نکرده و صرفاً این تبصره به آن الحاق شده است.

نکته ۲- تا پیش از الحاق این تبصره صرفاً در جرایم تعزیری درجه پنج تا هفت امکان اعمال مقررات نظام نیمه‌آزادی وجود داشت اما طبق این تبصره در جرایم تعزیری درجه دو تا چهار نیز امکان اعمال نیمه آزادی وجود دارد بنابراین هم اکنون در جرایم تعزیری درجه دو تا هفت امکان اعمال مقررات نظام نیمه آزادی وجود دارد با این توضیح که در جرایم درجه دو تا چهار پس از گذشت مدت یک چهارم از مجازات امکان اعمال نظام نیمه آزادی وجود دارد (مثلاً اگر شخصی به هشت سال محکوم شده باشد چون این جرم درجه چهار است پس از گذشت یک چهارم از مدت مجازات یعنی دو سال، امکان اعمال مقررات نظام نیمه آزادی وجود دارد) ولی در جرایم درجه پنج تا هفت از همان ابتدا و بدون نیاز به گذشت مدت زمان خاصی می‌توان مقررات نظام نیمه آزادی را اعمال کرد.

گسترش دامنه جرایمی که می‌توان در مورد آن‌ها تحت سامانه‌های الکترونیکی قرار دادن را اعمال کرد.

ماده ۹- تبصره ماده ۶۲ قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲/۲/۱ به عنوان تبصره ۱ ابقا و دو تبصره به عنوان تبصره‌های (۲) و (۳) به شرح زیر به آن الحاق می‌شود.

تبصره ۲- مقررات این ماده در مورد حبس‌های تعزیری درجه دو، درجه سه و درجه چهار نیز در صورت گذراندن یک چهارم مجازات‌های حبس قابل اعمال است.

تبصره ۳- قوه قضائیه می‌تواند برای اجرای تدابیر نظارتی موضوع این ماده یا سایر مقرراتی که به موجب آن متهم یا محکوم تحت نظارت الکترونیکی قرار می‌گیرد، با نظارت سازمان زندان‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی کشور از ظرفیت بخش خصوصی استفاده کند. آیین‌نامه اجرایی این تبصره توسط معاونت حقوقی قوه قضائیه با همکاری مرکز آمار و فناوری و سازمان زندان‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی کشور تهیه می‌شود و به تصویر رئیس قوه قضائیه می‌رسد.

نکته ۱- متن ماده ۶۲ ق.م.ا. مصوب ۱۳۹۲ و تبصره آن تغییر نکرده است و صرفاً این دو تبصره به آن الحاق شده است.

نکته ۲- تا پیش از الحاق تبصره ۲، صرفاً در جرایم تعزیری درجه پنج تا هشت امکان قرار دادن تحت سامانه‌های الکترونیکی وجود داشت اما طبق این تبصره در جرایم تعزیری درجه دو تا چهار نیز امکان قرار دادن تحت سامانه‌های الکترونیکی وجود دارد بنابراین هم اکنون در جرایم تعزیری درجه دو تا هشت امکان قرار دادن تحت سامانه‌های الکترونیکی وجود دارد (مثلاً اگر شخصی به هشت سال محکوم شده باشد چون این جرم درجه چهار است پس از گذشت یک چهارم از مدت مجازات یعنی دو سال، امکان قرار دادن تحت سامانه‌های الکترونیکی وجود دارد) ولی در جرایم درجه پنج تا هفت از همان ابتدا و بدون نیاز به گذشت مدت زمان خاصی می‌توان شخص را تحت سامانه‌های الکترونیکی قرار داد.

تغییر در ماده ۷۲ (مربوط به عدم امکان جایگزین حبس در فرض تعدد جرم)

ماده ۱۰- ماده (۷۲) قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲/۲/۱ به شرح زیر اصلاح می‌شود:

ماده ۷۲- تعدد جرائم عمدی که مجازات قانونی حداقل یکی از آن‌ها بیش از یک سال حبس باشد، مانع از صدور حکم به مجازات جایگزین حبس است.

نکته ۱- تغییرات نسبت به قانون سابق: در قانون سابق عبارت (شش ماه) به کار برده شده بود و هم اکنون به (یک سال) تبدیل شده است.

گسترش جرایم قابل گذشت نسبت به قانون سابق - کم شدن مجازات جرایم قابل گذشتی که مجازات حبس درجه چهار تا هشت دارند.

ماده ۱۱- ماده (۱۰۴) قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲/۲/۱ به شرح زیر اصلاح و یک تبصره به آن الحاق می‌شود:

ماده ۱۰۴- علاوه بر جرائم تعزیری مندرج در کتاب دیات و فصل حد قذف این قانون و جرایمی که به موجب قوانین خاص قابل گذشت می‌باشند، جرایم مندرج در مواد [۵۳۶)، (۵۹۶)، (۶۰۸)، (۶۰۹)، (۶۲۲)، (۶۳۲)، (۶۳۳)، (۶۴۱)، (۶۴۷)، (۶۴۸)، (۶۴۸)، (۶۶۸)، (۶۶۹)، (۶۷۳)، (۶۷۴)، (۶۴۸)، (۶۶۸)، (۶۶۹)، (۶۷۳)، (۶۷۴)، (۶۷۶)، (۶۷۷)، (۶۷۹)، (۶۸۲)، (۶۸۴)، (۶۸۵)، (۶۹۰) در مواردی که املاک و اراضی متعلق به اشخاص خصوصی باشد؛ و مواد (۶۹۲)، (۶۹۳)، (۶۹۴)، (۶۹۷)، (۶۹۸)، (۶۹۹)، (۷۰۰)، (۷۱۶)، (۷۱۷) و (۷۴۴) کتاب پنجم قانون مجازات اسلامی (تعزیرات و مجازات‌های بازدارنده) مصوب ۱۳۷۵/۳/۲ و جرائم انتقال مال غیر و کلاهبرداری موضوع ماده (۱) قانون تشدید مجازات مرتکبین ارتشاء و اختلاس و کلاهبرداری مصوب ۱۳۶۷/۹/۱۵ مجمع تشخیص مصلحت نظام، به شرطی که مبلغ آن از نصاب مقرر در ماده (۳۶) این قانون بیشتر نباشد و نیز کلیه جرائم در حکم کلاهبرداری و جرایمی که مجازات کلاهبرداری درباره آن‌ها مقرر شده یا طبق قانون کلاهبرداری محسوب می‌شود در صورت داشتن بزه‌دیده و سرقت موضوع مواد (۶۵۶)، (۶۵۷)، (۶۶۱) و (۶۶۵) کتاب پنجم قانون مجازات اسلامی (تعزیرات و مجازات‌های بازدارنده) مصوب ۱۳۷۵/۳/۲ به شرطی که ارزش مال مورد سرقت بیش از دویست میلیون ریال نباشد و سارق فاقد سابقه موثر کیفری باشد و شروع و معاونت در تمام جرائم مزبور، همچنین کلیه جرایم تعزیری درجه پنج و پایین‌تر ارتكابی توسط افراد زیر هجده سال در صورت داشتن بزه‌دیده مشمول تبصره (۱) ماده (۱۰۰) این قانون و ماده (۱۲) قانون آیین دادرسی کیفری مصوب ۱۳۹۲/۱۲/۴ بوده و، قابل گذشت است.

تبصره- حداقل و حداکثر مجازات‌های حبس تعزیری درجه چهار تا هشت مقرر در قانون برای جرائم قابل گذشت، به نصف تقلیل می‌یابد.

نکته ۱- ماده ۱۰۴ قانون مصوب سال ۱۳۹۲ معتبر نبوده و ماده فوق جایگزین آن شده است و یک تبصره نیز به ماده ۱۰۴ الحاق شده است.

نکته ۲- برطبق ماده ۱۰۴ جرایم قابل گذشت عبارتند از: ^۱ جعل و تزویر در اسناد و نوشته‌های غیر رسمی (۵۳۶) سوء استفاده از ضعف نفس شخصی (۵۹۶)، توهین ساده، توهین به کارمندان دولت، توهین به نماینده رئیس کشور خارجی و نماینده سیاسی کشور خارجی در قلمرو خاک ایران (۶۰۸ و ۶۰۹ و ۵۱۷)^۲ (سایر توهین‌های مشدد غیر قابل گذشت هستند)، سقط جنین زن حامله به واسطه ضرب یا اذیت و آزار زن حامله (۶۲۲) (بقیه موارد سقط جنین از جمله سقط جنین توسط پزشک غیر قابل گذشت است)، امتناع شخص از دادن طفلی که به او سپرده شده است (۶۳۲)، رها کردن طفل یا شخصی که قادر به محافظت از خود نیست در محلی که خالی از سکنه است (۶۳۳)، مزاحمت با تلفن یا دستگاه‌های مخابراتی دیگر (۶۴۱)، تدلیس در نکاح (۶۴۷)، افشای اسرار مردم (۶۴۸)، اخذ نوشته یا سند یا امضا یا مهر با جبر و قهر یا اکراه و تهدید (۶۶۸)، تهدید به قتل یا ضررهای نفسی یا شرفی یا مالی یا افشای اسرار (۶۶۹)، سوء استفاده از سفید امضا یا سفید مهر (۶۷۳)، خیانت در امانت (۶۷۴)، برخی از مصادیق تخریب (۶۷۶ و ۶۷۷)، کشتن حیوان حلال گوشت متعلق به دیگری یا حیواناتی که شکار آن‌ها توسط دولت ممنوع است (۶۷۹)، اتلاف اسناد غیردولتی (۶۸۲) (اتلاف اسناد دولتی غیر قابل گذشت است)، چراندن محصول متعلق به دیگری، تخریب نخلستان، تاکستان، باغ میوه، آسیاب، درخت نخل متعلق به دیگری (۶۸۴ و ۶۸۵) تخریب محیط زیست و منابع طبیعی و تصرف عدوانی و ایجاد مزاحمت یا ممانعت از حق در مواردی که املاک و اراضی متعلق به اشخاص خصوصی باشد (۶۹۰)^۳، تصرف ملک دیگری به قهر و غلبه (۶۹۲)، تصرف عدوانی یا مزاحمت یا ممانعت از حق برای بار دوم (۶۹۳)، ورود به منزل یا مسکن دیگری به عنف یا تهدید (۶۹۴)، افترا (۶۹۷)، نشر اکاذیب (۶۹۸) (نشر اکاذیب رایانه‌ای غیر قابل گذشت است)، افترای عملی (۶۹۹)، هجو و انتشار هجویه (۷۰۰)، برخی از مصادیق تصادفات رانندگی (۷۱۶ و ۷۱۷)، هتک حیثیت رایانه‌ای (۷۴۴)، سرقت مقرون به یکی از پنج شرط مشدد و کیف‌بری و جیب‌بری و امثال آن و سرقت ساده و ربایش (هر چهار

---

۱. اعدادی که بعد از عنوان جرایم آمده است شماره ماده آن جرم در قانون تعزیرات است. ضمناً جرایمی که زیر آن‌ها خط کشیده شده است به موجب قانون جدید قابل گذشت شده‌اند.

۲. هرچند ماده ۵۱۷ در ماده ۱۰۴ نیامده است اما طبق تبصره ماده ۵۱۷، جرم مذکور در این ماده قابل گذشت است.
۳. تا پیش از اصلاحات جدید، جرایم موضوع ماده ۶۹۰ به طور مطلق قابل گذشت بود اما هم اکنون فقط زمانی که املاک و اراضی متعلق به اشخاص خصوصی باشد قابل گذشت است.

جرم زمانی قابل گذشت هستند که ارزش مال مسروق ارزش مال مورد سرقت بیش از دویست میلیون ریال نباشد و سارق فاقد سابقه مؤثر کیفری باشد. (۶۵۶، ۶۵۷، ۶۶۱، ۶۶۵) انتقال مال غیر، کلاهبرداری به شرطی که مبلغ آن یک میلیارد ریال یا کمتر باشد، جرائم در حکم کلاهبرداری و جرائمی که مجازات کلاهبرداری درباره آن‌ها مقرر شده یا طبق قانون کلاهبرداری محسوب می‌شود در صورت داشتن بزه‌دیده (صرف نظر از مبلغ آن)، تمام جرایم درجه ۵ تا ۸ که مرتکب آن زیر ۱۸ سال دارد در صورت داشتن بزه‌دیده

۲/۱- علاوه بر جرایم فوق که به تصریح ماده ۱۰۴ قابل گذشت هستند جرایم تعزیری مندرج در فصل حد قذف و کتاب دیات هم قابل گذشت هستند.

۲/۲- در مورد جرایمی که مرتکب آن زیر ۱۸ سال سن دارد لازم به توضیح است اگر جرم ارتكابی از جرایمی باشد که طبق قانون قابل گذشت هستند آن جرم، در مورد افراد زیر ۱۸ سال نیز (صرف نظر از میزان مجازات آن) قابل گذشت است اما علاوه بر این جرایم، کلیه جرایم افراد زیر ۱۸ سال که بزه‌دیده دارند قابل گذشت هستند.

۲/۳- تمامی جرایمی که قابل گذشت هستند، شروع و معاونت در آن‌ها نیز قابل گذشت هستند.

نکته ۳- از جمله جرایمی که در قوانین خاص قابل گذشت محسوب شده است می‌توان به جرم صدور چک پرداخت نشدنی و ترک انفاق افراد واجب النفقه اشاره کرد که برطبق ماده ۱۱ قانون صدور چک و ماده ۵۳ قانون حمایت خانواده از جرایم قابل گذشت محسوب می‌شوند.

تغییر احکام مربوط به تعدد مادی و تعدد نتیجه

ماده ۱۵- ماده (۱۳۴) قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲/۲/۱ به شرح زیر اصلاح، چهار تبصره ذیل آن حذف و یک تبصره به شرح زیر به آن الحاق می‌شود:

ماده ۱۳۴- در تعدد جرائم تعزیری، تعیین و اجرای مجازات به شرح زیر است:

الف- هرگاه جرائم ارتكابی مختلف نباشد، فقط یک مجازات تعیین می‌شود و در این صورت، دادگاه می‌تواند مطابق ضوابط مقرر در این ماده که برای تعدد جرائم مختلف ذکر شده، مجازات را تشدید کند.

ب- در مورد جرائم مختلف، هرگاه جرائم ارتكابی بیش از سه جرم نباشد، حداقل مجازات هر یک از آن جرائم بیشتر از میانگین حداقل و حداکثر مجازات مقرر قانونی است.

پ- چنانچه جرائم ارتكابی مختلف، بیش از سه جرم باشد، مجازات هر یک، حداکثر مجازات قانونی آن جرم است. در این صورت دادگاه می‌تواند مجازات هر یک را بیشتر از حداکثر مجازات مقرر قانونی تا یک‌چهارم آن تعیین کند.

ت- در تعدّد جرائم درجه هفت و درجه هشت با یکدیگر، حسب مورد مطابق مقررات این ماده اقدام می‌شود و جمع جرائم درجه هفت و درجه هشت با درجه شش و بالاتر سبب تشدید مجازات جرائم اخیر نمی‌شود. در جمع این جرائم با جرائم درجه شش و بالاتر، به طور جداگانه برای جرائم درجه هفت و درجه هشت مطابق این ماده تعیین مجازات می‌شود و در هر صورت مجازات اشد قابل اجرا است.

ث- در هریک از بندهای فوق، فقط مجازات اشد مندرج در دادنامه قابل اجرا است و اگر مجازات اشد به یکی از علل قانونی تقلیل یابد یا تبدیل شود یا به موجبی از قبیل گذشت شاکی خصوصی، نسخ مجازات قانونی یا مرور زمان غیرقابل اجرا گردد، مجازات اشد بعدی اجرا می‌شود و در این صورت میزان مجازات اجرا شده قبلی در اجرای مجازات اشد بعدی محاسبه می‌شود. آزادی مشروط، تعلیق اجرای مجازات و عفو در حکم اجرا است.

ج- در هر مورد که مجازات قانونی فاقد حداقل یا ثابت باشد، اگر جرائم ارتكابی بیش از سه جرم نباشد دادگاه می‌تواند تا یک‌ششم و اگر بیش از سه جرم باشد تا یک‌چهارم به اصل آن اضافه کند.

چ- در صورتی که در جرائم تعزیری، از رفتار مجرمانه واحد، نتایج مجرمانه متعدد حاصل شود، مرتکب به مجازات جرم اشد محکوم می‌شود.

ح- هرگاه در قانون برای جرمی یکی از مصادیق مجازات‌های مندرج در مواد (۲۳) یا (۲۶) این قانون به عنوان مجازات اصلی مقرر شده باشد، آن مجازات در هر صورت اجرا می‌شود، حتی اگر مربوط به مجازات غیر اشد باشد. همچنین اگر مجازات اشد وفق ماده (۲۵) این قانون، فاقد آثار تبعی و مجازات خفیف تر دارای آثار تبعی باشد، علاوه بر مجازات اصلی اشد، مجازات تبعی مزبور نیز اجرا می‌شود.

خ- در تعدد جرم در صورت وجود جهات تخفیف مجازات برای هر یک از جرایم، مطابق مواد (۳۷) و (۳۸) این قانون اقدام می‌شود.

د- در صورتی که مجموع جرائم ارتكابی در قانون عنوان مجرمانه خاصی داشته باشد، مقررات تعدّد جرم اعمال نمی‌شود و مرتکب به مجازات مقرر در قانون محکوم می‌شود.

نکته ۱- قبل از ورود به نکات ماده ۱۳۴ لازم است چند نکته در مورد تعدد معنوی و تعدد نتیجه و تعدد مادی گفته شده و سپس نکات ماده ۱۳۴ بیان شوند.

نکته ۲- انواع تعدد در جرایم تعزیری عبارتند از:

- **تعدد معنوی (اعتباری یا مفادی یا روانی):** یعنی یک فعل از مرتکب سر می‌زند و از این یک فعل یک نتیجه حاصل می‌شود ولی این یک نتیجه بر دو یا چند عنوان مجرمانه صدق می‌کند. مثلاً اگر «الف» مال خود را به امانت نزد «ب» بگذارد و «ب» مال را به «ج» بفروشد در اینجا «ب» یک فعل انجام داده و از این یک فعل یک نتیجه حاصل شده است (که این نتیجه انتقال مال

«الف» به «ج» است) ولی این یک فعل و یک نتیجه با دو عنوان مجرمانه (انتقال مال غیر و خیانت در امانت) منطبق است. (ماده ۱۳۱) مثال‌های دیگر تعدد معنوی عبارتند از: کلاهبرداری با استفاده از سند مجعول، مزاحمت تلفنی همراه با تهدید و رشوه دادن مال متعلق به غیر.

- **تعدد نتیجه:** یک فعل از مرتکب سر می‌زند و از این یک فعل دو یا چند نتیجه حاصل شود مانند اینکه «الف» در اتومبیل «ب» بمب بگذارد و با انفجار بمب، هم «ب» آسیب موجب تعزیر ببیند هم اتومبیل وی تخریب شود یا اینکه «الف» با بمب گذاری در یک محل باعث تخریب مال چند نفر شود در این موارد فعل یکی است ولی نتیجه‌ای که اتفاق افتاده چند تا است. (بند چ ماده ۱۳۴)
- **تعدد مادی (واقعی، عینی، حقیقی):** دو یا چند فعل مجرمانه از مرتکب سر می‌زند اعم از اینکه این دو یا چند جرم همه مانند هم باشند (مانند دوبرار کلاهبرداری) یا متفاوت (مانند یک کلاهبرداری و یک سرقت) (ماده ۱۳۴)

۲/۱- تفاوت تعدد معنوی با تعدد نتیجه در این است که در تعدد معنوی، هم فعل یکی است هم نتیجه یکی است و این یک فعل و یک نتیجه دو عنوان مجرمانه دارد ولی در تعدد نتیجه فعل یکی است ولی دو نتیجه مجرمانه اتفاق افتاده است به عبارتی تفاوت این دو مورد در این است که در **تعدد معنوی از یک فعل یک نتیجه** حاصل می‌شود ولی در **تعدد نتیجه** از یک فعل چند نتیجه حاصل می‌شود.

۲/۲- طبق ماده ۱۳۱ ق.م.ا.مصوب ۱۳۹۲ و همچنین طبق بند چ ماده ۱۳۴ (اصلاحی ۱۳۹۹) در تعدد معنوی و تعدد نتیجه مرتکب به مجازات اشد محکوم می‌شود مقصود از اعمال مجازات اشد حداکثر شدید ترین مجازات نیست بلکه دادگاه بین اعمال حداقل و حداکثر مجازات اشد مخیر است مثلاً وقتی عمل مرتکب هم انتقال مال غیر (با مجازات ۱ تا ۷ سال حبس) و هم خیانت در امانت (با مجازات ۶ ماه تا ۳ سال حبس) باشد مجازات ۱ تا ۷ سال اشد است و دادگاه می‌تواند بین ۱ تا ۷ سال مجازات تعیین کند (و الزامی به تعیین ۷ سال حبس ندارد).

۲/۳- لازم به توضیح است یکسان بودن مجازات تعدد معنوی و تعدد نتیجه به این معنی نیست که این دو قسم تعدد مانند هم هستند بلکه صرفاً مجازات این دو مورد شبیه هم است اما ماهیتاً دو نوع تعدد متفاوت هستند بنابراین ممکن است در آزمون‌های حقوقی از اینکه عمل مرتکب چه نوع تعددی است سؤال پرسیده شده و یکی از گزینه‌ها تعدد معنوی و گزینه دیگر تعدد نتیجه باشد که باید به تفاوت این دو مورد دقت داشت اما اگر از مجازات مرتکب، سؤال شود تفاوتی بین تعدد معنوی و نتیجه وجود دارد و در هر دو مورد، مرتکب به مجازات اشد محکوم می‌شود.

نکته ۳- مقایسه با قانون سابق: در قانون سابق، تعدد نتیجه در حکم تعدد مادی بود ولی در قانون جدید در حکم تعدد مادی نیست و قسم جداگانه‌ای از تعدد است و مجازات آن نیز شبیه تعدد معنوی است.

نکات مربوط به ماده ۱۳۴ (تعدد مادی)

نکته ۱- لازم به توضیح است ماده ۱۳۴ جدید با ماده ۱۳۴ ق.م.ا مصوب ۱۳۹۲ به طور کامل متفاوت است لذا تقریباً تمامی نکاتی که در مورد این ماده گفته می شود متفاوت از قانون سابق است به همین دلیل در این ماده از مقایسه این قانون با قانون سابق خودداری شده است.

نکته ۲- در جرایم تعزیری قانون گذار به سه صورت میزان مجازات را تعیین کرده است که عبارتند از:

- در برخی از موارد قانون گذار مجازات ثابتی تعیین نکرده بلکه مجازات را دارای حداقل و حداکثر قرار داده است مثلاً مجازات مخفی کردن جسد مقتول را سه ماه و یک روز تا یک سال حبس تعیین کرده است. (ماده ۶۳۶ ق.م.ا.ت)

- در برخی موارد، قانون گذار یک مجازات ثابت تعیین کرده است (بدون اینکه این مجازات دارای حداقل و حداکثر باشد) مثلاً در جرم جعل مدرک تحصیلی توسط کارمند دولت، مجازات مرتکب سه سال حبس است. (ماده ۵۲۷ ق.م.ا.ت)

- در برخی موارد مجازات فاقد حداقل است مثلاً در تخریب ساده که میزان خسارت یکصد میلیون ریال است مجازات مرتکب تا دویست میلیون ریال است. (بدون اینکه قانون گذار حداقل میزان مجازات را تعیین کرده باشد). (ماده ۶۷۷ ق.م.ا.ت)

۲/۱- قانون گذار در احکام مربوط به تعدد مادی بین زمانی که جرم دارای حداقل و حداکثر است با زمانی که جرم فاقد حداقل یا دارای مجازات ثابت است تفاوت گذاشته است و جرمی که دارای حداقل و حداکثر است را در یک دسته و جرایمی که فاقد حداقل بوده یا دارای مجازات ثابت هستند را در یک دسته دیگر قرار داده و برای این دو دسته، احکام متفاوتی مقرر کرده است.

نکته ۳- در احکام مربوط به تعدد، قانون گذار در برخی موارد بین تعیین مجازات و اجرای مجازات تفاوت گذاشته است به این ترتیب که در برخی موارد چند مجازات تعیین اما فقط یک مجازات اجرا می شود بنابراین در نکات بعدی و در آزمون های حقوقی به تفاوت تعیین و اجرا توجه شود.

نکته ۴- در بند الف ماده قانون گذار بین زمانی که جرایم ارتكابی متعدد، مشابه هستند (مانند اینکه شخصی مرتکب دو بار کلاهبرداری شده باشد) با زمانی که جرایم ارتكابی متعدد متفاوت هستند (مانند اینکه شخصی یک بار کلاهبرداری و یک بار سرقت کرده است) دو تفاوت گذاشته است که عبارتند از:

- زمانی که جرایم ارتكابی شبیه هم هستند فقط یک مجازات تعیین می‌شود در حالی که وقتی جرایم ارتكابی متفاوت باشند چند مجازات تعیین می‌شود. (لازم به توضیح است هر چند همانطور که در ادامه خواهد آمد در جرایم ارتكابی متفاوت، فقط یک مجازات اجرا می‌شود اما باید مجازات همه جرایم تعیین شود به عبارتی در جرایم ارتكابی متفاوت چند مجازات تعیین ولی فقط یک مجازات اجرا می‌شود اما در جرایم مشابه، یک مجازات تعیین و همان مجازات اجرا می‌شود.)
  - در جرایم ارتكابی مشابه، تشدید مجازات اختیاری است اما در جرایم ارتكابی متعدد، تشدید مجازات اجباری است. (البته لازم به توضیح است میزان و نحوه تشدید جرایم مشابه و متفاوت یکی هستند به عبارتی اگر قاضی بخواهد مجازات جرایم مشابه را تشدید کند ضابطه و میزان تشدید مانند جرایم مختلف است و تنها تفاوت، در اختیاری یا اجباری بودن تشدید مجازات است.)
- نکته ۵-** در تعیین مجازات تعدد مادی دو حالت وجود دارد حالت اول زمانی که مجرم دو یا سه جرم انجام داده است و حالت دوم زمانی است که مجرم بیش از سه جرم (چهار جرم یا بیشتر) انجام داده است. احکام و میزان تشدید جرم، در فرض تعدد جرم، به شرح مذکور در جدول زیر است: (لازم به توضیح است در جدول زیر مثلاً وقتی حداقل مجازاتی که در فرض تعدد تعیین می‌شود، ۸ سال حبس و حداکثر مجازاتی که در فرض تعدد تعیین می‌شود، ۱۰ سال حبس قید شده است به این معنی است که در آن جرم، در فرض تعدد، قاضی باید بین ۸ تا ۱۰ سال حبس تعیین کند.)

تعداد جرایم ارتكابی	مجازات قانونی جرم	حداقل مجازاتی که در فرض تعدد تعیین می‌شود	حداکثر مجازاتی که در فرض تعدد تعیین می‌شود.
دو یا سه جرم	دارای حداقل و حداکثر (مثلاً) جرم ارتكابی یک تا هفت سال حبس داشته باشد.	بیش از میانگین حداقل و حداکثر (۴ سال و یک روز) ^۱	حداکثر مجازات جرم ارتكابی (۷ سال)
جرم	مجازات ثابت یا فاقد حداقل (مثلاً) جرم ارتكابی ۶ سال حبس یا تا ۶ سال حبس داشته باشد.	همان مجازات ثابت (۶ سال)	مجازات ثابت به علاوه یک ششم آن. (۷ سال) ^۲
بیش از سه جرم	دارای حداقل و حداکثر (مثلاً) جرم ارتكابی دو تا هشت سال حبس داشته باشد.	حداکثر مجازات جرم ارتكابی (هشت سال)	حداکثر به علاوه یک چهارم (ده سال) ^۳
جرم	مجازات ثابت یا فاقد حداقل (مثلاً) جرم ارتكابی هشت سال یا تا هشت سال حبس داشته باشد.	همان مجازات ثابت (هشت سال)	مجازات ثابت به علاوه یک چهارم آن (ده سال)

۵/۱- در مورد تشخیص اینکه تعداد جرایم چند جرم است (و میزان تشدید براساس احکام مربوط به دو یا سه جرم است یا براساس احکام بیش از سه جرم) باید به این نکته توجه داشت که تعداد جرایم درجه یک تا شش جداگانه و تعداد جرایم درجه هفت و هشت جداگانه شمارش و تشدید می‌شود برای مثال اگر شخصی مرتکب پنج جرم از درجات، دو، سه، پنج، هفت و هشت

۱. برای به دست آوردن میانگین حداقل و حداکثر جرم، باید حداقل را به علاوه حداکثر کرده و سپس عدد به دست آمده را تقسیم بر دو کرد بنابراین در مورد جرمی با مجازات یک تا هفت سال حبس باید عدد یک را به علاوه هفت کرد که عدد به دست آمده (هشت) تقسیم بر دو مساوی با چهار خواهد بود لذا میانگین حداقل و حداکثر جرم، چهار سال است و چون در فرض مذکور در متن، دادگاه باید بیش از میانگین حداقل و حداکثر تا حداکثر مجازات قانونی را حکم دهد مجازات مرتکب برای کلاهبرداری از بیش از میانگین حداقل و حداکثر (از چهار سال و یک روز) تا حداکثر مجازات قانونی (تا هفت سال) خواهد بود.

۲. یک ششم ۶ سال یک سال و با افزودن عدد یک به ۶ عدد ۷ حاصل می‌شود.

۳. چون یک چهارم ۸ سال دو سال است لذا برای به دست آوردن حداکثر مجازات به علاوه یک چهارم آن، باید ۸ را به علاوه ۲ کرد که عدد ۱۰ حاصل می‌شود.

شده باشد در اینجا اگرچه تعداد کل جرایم پنج تاست اما چون تعداد جرایمی که از درجه یک تا شش هستند سه تاست این سه جرم منطبق با ضوابط مربوط به تشدید مجازات دو یا سه جرم تشدید می‌شود همچنین چون جرایم درجه هفت و هشت دو تاست این دو جرم نیز منطبق با قواعد مربوط به تشدید دو یا سه جرم تشدید می‌شود. همچنین اگر شخصی مرتکب ۴ جرم درجه ۱ تا ۶ و دو جرم درجه هفت یا هشت شده باشد ۴ جرم درجه یک تا شش منطبق با تشدید مذکور در مورد بیش از سه جرم تشدید می‌شود اما جرایم درجه هفت یا هشت چون دو تا هستند منطبق با ضوابط مربوط به تشدید دو یا سه جرم تشدید می‌شود.

بدیهی است که اگر بین جرایم ارتكابی یک جرم درجه یک تا شش یا یک جرم درجه هفت و هشت وجود داشته باشد آن جرم تشدید نمی‌شود مثلاً اگر شخصی مرتکب یک جرم درجه پنج و سه جرم درجه هفت شده باشد جرم درجه پنج تشدید نمی‌شود و سه جرم درجه هفت منطبق با ضوابطی که برای تشدید سه جرم گفته شد تشدید می‌شود همچنین اگر شخصی مرتکب سه جرم درجه شش و یک جرم درجه هفت شود جرم درجه هفت تشدید نمی‌شود و سه جرم درجه شش منطبق با ضوابطی که برای تشدید سه جرم گفته شد تشدید می‌شود ضمناً اگر شخصی مرتکب یک جرم درجه یک تا شش و یک جرم درجه هفت یا هشت شده باشد هیچ کدام تشدید نمی‌شود.^۱

نکته ۶- در تعدد مادی، در تمامی مواردی که حکم به چند مجازات داده شده است (صرف نظر از اینکه همه آن‌ها درجه یک تا شش باشند یا هفت و هشت یا برخی یک تا شش و برخی هفت و هشت باشند) صرفاً مجازات اشد مذکور در دادنامه اجرا می‌شود (نه مجازات جرمی که مجازات قانونی آن اشد است). برای مثال اگر شخصی مرتکب جرم سرقت با مجازات قانونی یک تا پنج سال حبس و جرم کلاهبرداری با مجازات قانونی یک تا هفت سال حبس شده باشد و دادگاه با اعمال مقررات تعدد، برای جرم سرقت به پنج سال حبس و برای جرم کلاهبرداری به چهار سال و نیم حبس حکم دهد^۲ در اینجا اگرچه مجازات قانونی جرم کلاهبرداری اشد است اما چون مجازات جرم سرقت، در دادنامه بیشتر تعیین شده است مجازات جرم سرقت اجرا می‌شود.

۶/۱- هرگاه در قانون برای جرمی یکی از مصادیق مجازات‌های مندرج در مواد (۲۳) یا (۲۶) این قانون (مصادیق مجازات تبعی و تکمیلی) به عنوان مجازات اصلی مقرر شده باشد، آن مجازات در هر

---

۱. لازم به توضیح است برخلاف قانون سابق، در قانون فعلی، جرایم درجه هفت و هشت با هم و با جرایم درجه یک تا شش جمع نمی‌شود بنابراین در فرضی که تمام جرایم درجه هفت و هشت یا چند جرم درجه یک تا شش و چند جرم درجه هفت و هشت وجود دارد باز هم یک مجازات اجرا می‌شود.

۲. برطبق ماده ۱۳۴ چون تعداد جرایم دوتاست دادگاه باید برای جرم سرقت از سه سال و یک روز تا پنج سال حبس و برای جرم کلاهبرداری از چهار سال و یک روز تا هفت سال حبس تعیین کند.

صورت اجرا می‌شود حتی اگر مربوط به مجازات غیر اشد باشد مثلاً اگر شخصی مرتکب دو جرم جعل (با مجازات قانونی سه تا ده سال حبس) و صدور چک بلامحل (با مجازات شش ماه تا یک سال حبس و ممنوعیت از داشتن دسته چک به مدت دو سال) شده باشد و قاضی برای جرم جعل به هشت سال حبس و برای جرم صدور چک بلامحل یک سال حبس و دو سال ممنوعیت از داشتن دسته چک حکم دهد در اینجا اگر چه مجازات قضایی جعل، اشد از مجازات صدور چک بلامحل است اما چون ممنوعیت از داشتن دسته چک از مجازات‌های مذکور در ماده ۲۳ است لذا علاوه بر مجازات جعل (هشت سال حبس) مجازات ممنوعیت از داشتن دسته چک اجرا می‌شود^۱ و به عبارتی در این فرض، مجازات قابل اجرا در مورد مرتکب، هشت سال حبس و دو سال ممنوعیت از داشتن دسته چک است.

همچنین اگر «الف» مرتکب جرم اختلاس با مجازات شش ماه تا سه سال حبس و شش ماه تا سه سال انفصال از خدمت شده باشد و مرتکب جرم کلاهبرداری با مجازات یک تا هفت سال حبس شده باشد و قاضی برای جرم اختلاس به دو سال حبس و دو سال انفصال حکم و برای کلاهبرداری به شش سال حبس حکم دهد در اینجا اگر چه مجازات جرم کلاهبرداری اشد است اما چون انفصال از خدمت از مصادیق مذکور در ماده ۲۳ است مرتکب علاوه بر مجازات کلاهبرداری (شش سال حبس)، دو سال نیز از خدمت منفصل می‌شود.

۶/۲- اگر مجازات اشد دارای مجازات تبعی بوده ولی مجازات غیر اشد دارای مجازات تبعی نباشد، علاوه بر اجرای مجازات جرم اشد، مجازات تبعی جرم غیر اشد نیز اجرا می‌شود مثلاً اگر شخصی به دلیل ارتکاب دو جرم به مجازات انفصال ابد (که طبق ماده ۱۹ جرم درجه چهار محسوب می‌شود)، و حبس درجه پنج محکوم شده باشد در اینجا طبق ماده ۲۵ ق.م.ا مجازات انفصال ابد فاقد مجازات تبعی ولی مجازات حبس درجه پنج دارای مجازات تبعی است در این مورد چون مجازات انفصال ابد اشد است این مجازات اجرا می‌شود اما مجازات تبعی حبس درجه پنج در مورد مرتکب اجرا می‌شود.

۶/۳- در مواردی که مجازات اشد به یکی از علل قانونی تقلیل یابد یا تبدیل شود یا به موجبی از قبیل گذشت شاکی خصوصی، نسخ مجازات قانونی یا مرور زمان غیرقابل اجرا گردد، مجازات اشد بعدی اجرا می‌شود و در این صورت میزان مجازات اجرا شده قبلی در اجرای مجازات اشد بعدی محاسبه می‌شود. مثلاً اگر شخصی برای دو جرم قابل گذشت به ترتیب به سه سال حبس و چهار سال حبس محکوم شود و بعد از گذشت دو سال از اجرای مجازات، در مورد جرمی که چهار سال

---

۱. باید توجه داشت در اینجا مجازات حبس صدور چک بلامحل اجرا نمی‌شود بلکه فقط مجازات ممنوعیت از صدور دسته چک که از موارد مذکور در ماده ۲۳ است اجرا می‌شود.

حبس دارد به دلیل گذشت شاکی قرار موقوفی اجرا صادر شود در این صورت جرم بعدی که سه سال حبس دارد اجرا می‌شود البته در این فرض با توجه به اینکه دو سال از مدت حبس گذشته است مرتکب فقط یک سال دیگر در زندان می‌ماند.

باید توجه داشت آزادی مشروط، تعلیق اجرای مجازات و عفو در حکم اجرا است. مثلاً اگر در مورد شخصی به دلیل ارتکاب دو جرم، مجازات پنج سال و سه سال حبس صادر شده باشد و در مورد مجازات پنج سال حبس، دو سال پس از شروع به اجرای مجازات، آزادی مشروط صادر شود و در مدت آزادی مشروط محکوم، مرتکب جرم نشده و از دستورات دادگاه تبعیت کرده و آزادی وی قطعی شود این امر در حکم اجرای مجازات ۵ ساله است و مجازات اشد بعدی اجرا نخواهد شد.

نکته ۷- در آزمون‌های حقوقی اگر به طور مطلق از قواعد مربوط به تعدد سؤال شود و به جرم و مجازات خاصی (و به اینکه جرم دارای حداقل و حداکثر است یا نه) اشاره نشود باید مطابق با فرضی که جرم، دارای حداقل و حداکثر است به سؤال پاسخ داده شود.

نکته ۸- در برخی از موارد قانون‌گذار برای ارتکاب برخی جرایم جمع مجازات‌ها را قابل اعمال دانسته است در این موارد مقررات ماده ۱۳۴ اعمال نمی‌شود بلکه مجازات‌ها جمع می‌شود نمونه‌های این موارد عبارتند از:

• جعل سند برای دخالت یا معرفی خود در مشاغل دولتی بدون داشتن سمت یا اذن از طرف دولت (ماده ۵۵۵ ق.م.ا.ت)

• جعل یا تزویر برای ارتکاب جرم توقیف غیر قانونی (ماده ۵۸۶ ق.م.ا.ت)

• ارتکاب جرم در هنگام ترمد از مأمور دولت (ماده ۶۰۷ ق.م.ا.ت)

• ارتکاب جرم در هنگام نیش قیر. (ماده ۶۳۴ ق.م.ا.ت)

نکته ۹- در مورد بند (د) لازم به توضیح است قانون‌گذار در برخی موارد برای انجام دو فعل مجرمانه یک مجازات واحد تعیین کرده است مثلاً رانندگی بدون پروانه برطبق ماده ۷۲۳ ق.م.ا.ت جرم است از طرفی تصادف رانندگی منجر به فوت هم در ماده ۷۱۴ جرم انگاری شده است ولی قانون‌گذار در ماده ۷۱۸ ق.م.ا.ت برای فردی که بدون گواهینامه مرتکب تصادف رانندگی منجر به فوت شده (و در واقع مرتکب دو عنوان مجرمانه شده است) یک مجازات خاص تعیین کرده است در اینجا مرتکب رانندگی بدون پروانه‌ی منجر به فوت فقط به مجازات ماده ۷۱۸ ق.م.ا.ت محکوم می‌شود و مقررات تعدد اعمال نمی‌شود.

نکته ۱۰- طبق بند (خ) در فرض تعدد جرم، تخفیف مجازات تابع قواعد عمومی است و طبق مواد ۳۷ و ۳۸ ق.م.ا. رفتار می‌شود.

تغییر مجازات تکرار جرایم تعزیری

ماده ۱۶- ماده (۱۳۷) قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲/۲/۱ به شرح زیر اصلاح می‌شود:
ماده ۱۳۷- هر کس به علت ارتکاب جرم عمدی به موجب حکم قطعی به یکی از مجازات‌های تعزیری از درجه یک تا درجه پنج محکوم شود و از تاریخ قطعیت حکم تا حصول اعاده حیثیت یا شمول مرور زمان اجرای مجازات، مرتکب جرم عمدی تعزیری درجه یک تا شش گردد، حداقل مجازات جرم ارتكابی میانگین بین حداقل و حداکثر مجازات قانونی آن جرم است و دادگاه می‌تواند وی را به بیش از حداکثر مجازات تا یک‌چهارم آن محکوم کند.

نکته ۱- این ماده جایگزین ماده ۱۳۷ ق.م.ا.م.صوب ۱۳۹۲ شده است.

نکته ۲- برای اینکه جرمی مشمول تکرار جرم قرار بگیرد شرایط زیر لازم است:

- جرم دوم بعد از قطعیت حکم جرم اول باشد زیرا اگر جرم دوم قبل از قطعیت حکم جرم اول باشد مورد از موارد تعدد است نه تکرار.
- هم جرم قبلی و هم جرم فعلی مرتکب از جرایم عمدی باشد.
- جرم اول، جرم تعزیری درجه یک تا پنج، و جرم دوم جرم تعزیری درجه یک تا شش باشد بنابراین اگر شخصی محکوم به حد یا قصاص شده باشد و قبل از اعاده حیثیت مرتکب جرم تعزیری گردد جرم تعزیری وی مشمول مقررات تکرار جرم نمی‌شود. همچنین اگر جرم اول درجه شش تا هشت یا جرم دوم درجه هفت یا هشت باشد نیز نمی‌توان مقررات تکرار جرم را حتی با وجود سایر شرایط بر وی اعمال کرد.
- جرم دوم قبل از شمول مرور زمان اجرای حکم یا اعاده حیثیت جرم اول ارتکاب یافته باشد بنابراین اگر شخصی بعد از اعاده حیثیت یا بعد از شمول مرور زمان اجرای مجازات مرتکب جرمی شود محکوم به تکرار جرم نمی‌شود.
- نکته ۳-** مجازات مرتکب در تکرار جرم، از میانگین حداقل و حداکثر تا حداکثر جرم به علاوه یک چهارم آن است مثلاً اگر مجازات قانونی جرمی چهار تا ده سال حبس باشد و این جرم مشمول تکرار

جرم شده باشد مجازات مرتکب از میانگین حداقل و حداکثر (هفت سال)^۱ تا حداکثر به علاوه یک چهارم (دوازده سال و نیم)^۲ حبس است.

۳/۱- اگر جرمی دارای مجازات ثابت باشد و مشمول تکرار جرم شود مجازات مرتکب از همان مجازات قانونی تا مجازات قانونی به علاوه یک چهارم آن خواهد بود مثلاً اگر مجازات جرمی ده سال حبس باشد و مشمول تکرار جرم قرار گیرد مجازات مرتکب بین ده سال حبس تا دوازده سال و نیم حبس تعیین می‌شود.

نکته ۴- تغییرات نسبت به قانون سابق:

۱- در قانون سابق هر دو جرم اول و دوم باید درجه یک تا شش بودند اما در قانون فعلی جرم اول باید درجه یک تا پنج و جرم دوم درجه یک تا شش باشد.

۲- در قانون جدید به اینکده هر دو جرم اول و دوم باید عمدی باشند تا مشمول مقررات تکرار جرم قرار بگیرند تصریح شده است.

۳- مجازاتی که در فرض تکرار جرم در قانون سابق اعمال می‌شد از حداکثر مجازات تا یک و نیم برابر آن بود ولی مجازاتی که در قانون جدید اعمال می‌شود از (میانگین حداقل و حداکثر) تا (حداکثر به علاوه یک چهارم) است.

تخفیف مجازات در فرض تکرار جرم

ماده ۱۷- ماده (۱۳۹) قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲/۲/۱ به شرح زیر اصلاح و تبصره آن ابقاء می‌شود:
ماده ۱۳۹- در تکرار جرائم تعزیری، در صورت وجود جهات تخفیف مطابق مواد (۳۷) و (۳۸) این قانون اقدام می‌شود.

نکته ۱- تبصره ماده ۱۳۹ ق.م.ا. مصوب ۱۳۹۲ همچنان به قوت خود باقی است و فقط متن ماده ۱۳۹ تغییر کرده است.

۱. برای به دست آوردن میانگین حداقل و حداکثر جرم، باید حداقل را به علاوه حداکثر کرده و سپس عدد به دست آمده را تقسیم بر دو کرد که در این مثال چهار به علاوه ده چهارده می‌شود و چهارده تقسیم بر دو هفت می‌شود بنابراین میانگین حداقل و حداکثر این جرم هفت سال خواهد بود.

۲. برای به دست آوردن حداکثر به علاوه یک چهارم باید حداکثر را تقسیم بر چهار کرده و عدد به دست آمده را با حداکثر مجازات جمع کرد بنابراین چون در مثال مذکور در متن، حداکثر مجازات ده سال است ده تقسیم بر چهار دو و نیم می‌شود و دو و نیم به علاوه ده، دوازده و نیم می‌شود.

نکته ۲- تغییرات نسبت به قانون سابق: در قانون سابق برای اعمال مقررات تخفیف در فرض تکرار جرم، مقررات خاصی را پیش‌بینی نموده بود ولی در قانون جدید در فرض تکرار جرم، احکام عام مربوط به تخفیف مجازات که در مواد ۳۷ و ۳۸ ق.م.ا آمده است اجرا می‌شود.

نکته ۳- باید توجه داشت تبصره ماده ۱۳۹ ق.م.ا همچنان پابرجاست این تبصره مقرر داشته است: « چنانچه مرتکب دارای سه فقره محکومیت قطعی مشمول مقررات تکرار جرم یا بیشتر از آن باشد، مقررات تخفیف اعمال نمی‌شود.» بنابراین در فرضی که مرتکب دارای سه فقره محکومیت قطعی مشمول مقررات تکرار جرم یا بیشتر از آن است مقررات تخفیف ممنوع است اما در سایر موارد تکرار جرم، مقررات تخفیف ممنوع نبوده و ضابطه و میزان تخفیف نیز تابع قواعد عام است. در آزمون‌های حقوقی اگر به طور مطلق از قواعد مربوط به تخفیف در فرض تکرار جرم پرسیده شود و به اینکه مرتکب سه فقره محکومیت قطعی مشمول مقررات تکرار جرم دارد یا نه اشاره نکرده باشد باید منطبق با فرض مذکور در ماده به سؤال پاسخ داده شود و تخفیف رو تابع قواعد عمومی دانست.

نسخ صریح برخی از قوانین

ماده ۱۸- متن زیر به ماده (۷۲۸) قانون مجازات اسلامی مصوب ۱۳۹۲/۲/۱ الحاق می‌شود:

عبارت «حداکثر مجازات کمتر از نود و یک روز حبس و یا» از بند (۱) ماده (۳) قانون وصول برخی از درآمدهای دولت و مصرف آن در موارد معین مصوب ۱۳۷۳/۱۲/۲۸ و عبارت «یا قانون» از صدر ماده (۱۲۷) این قانون حذف می‌شود و تبصره (۱) ماده (۱) و تبصره (۶) ماده (۵) قانون تشدید مجازات مرتکبین ارتشاء و اختلاس و کلاهبرداری مصوب ۱۳۶۷/۹/۱۵ مجمع تشخیص مصلحت نظام و مصادیق خاص قانونی که در آنها برای شروع به جرم و معاونت در جرم مشخص تحت همین عناوین مجازات تعیین شده است و ماده (۶۶۶) کتاب پنجم قانون مجازات اسلامی (تعزیرات و مجازات‌های بازدارنده) مصوب ۱۳۷۵/۳/۲ و تبصره آن نسخ می‌گردد.

نکته ۱- در بند (۱) ماده (۳) قانون وصول برخی از درآمدهای دولت و مصرف آن در موارد معین مصوب ۱۳۷۳/۱۲/۲۸ برای زمانی که مجازات قضایی کمتر از ۹۱ روز حبس بود مجازات جزای نقدی در نظر گرفته شده بود که هم‌اکنون در این مورد طبق تبصره ماده ۳۷ (که در همین فایل توضیح داده شده است) در این مورد مجازات جایگزین حبس تعیین می‌شود.

نکته ۲- مصادیق خاص معاونت در جرم که تحت همین عنوان (تحت عنوان معاونت در جرم) مجازات تعیین شده است نسخ شده است منظور از عبارت تحت همین عنوان این است که در متن قانون به عنوان معاونت در جرم تصریح شده باشد (نه اینکه صرفاً یکی از مصادیق معاونت (مانند

تحریک، تطمیع و...) به عنوان جرم خاص جرم انگاری شده باشد مثلاً ماده ۵۹۳ ق.م.ا.ت مقرر داشته است: «هرکس عالماً و عامداً موجبات تحقق جرم ارتشا از قبیل مذاکره، جلب موافقت یا وصول و ایصال وجه یا مال یا سند پرداخت وجه را فراهم نماید به مجازات راشی برحسب مورد محکوم می‌شود.» این ماده به نوعی از تسهیل وقوع جرم اشاره دارد اما چون مستقلاً جرم‌انگاری شده است (نه به عنوان معاونت در جرم) همچنان به قوت خود باقی است همچنین ماده ۵۹۵ ق.م.ا.ت مقرر داشته است: «هر نوع توافق بین دو یا چند نفر تحت هر قراردادی از قبیل بیع، قرض، صلح و امثال آن جنسی را با شرط اضافه با همان جنس مکیل و موزون معامله نماید و یا زاید بر مبلغ پرداختی، دریافت نماید ربا محسوب و جرم شناخته می‌شود. مرتکبین اعم از ربا دهنده، ربا گیرنده و واسطه بین آن‌ها علاوه بر رد اضافه به صاحب مال به شش ماه تا سه سال حبس و تا (۷۴) ضربه شلاق و نیز معادل مال مورد ربا به عنوان جزای نقدی محکوم می‌گردند.» در اینجا واسطه ربا نوعی معاونت در جرم کرده است اما چون برای وی مجازات مستقل در نظر گرفته شده است این ماده همچنان به قوت باقی است اما از جمله مواردی که برای معاونت در جرم مجازات تعیین شده است عبارتند از: (لازم به توضیح است موارد زیر نسخ شده است و مجازات معاونت در آن‌ها طبق ماده ۱۲۷ تعیین می‌شود):

- ماده ۵۸۴ ق.م.ا.ت: «کسی که با علم و اطلاع برای ارتکاب جرم مذکور در ماده فوق [حبس یا توقیف غیرقانونی] مکانی تهیه کرده و بدین طریق معاونت با مرتکب نموده باشد به مجازات حبس از سه ماه تا یک سال یا جزای نقدی از یک میلیون و پانصد هزار ریال تا شش میلیون ریال محکوم خواهد شد.»

- تبصره ماده ۶۱۲ ق.م.ا.ت در مورد مجازات معاونت در قتل عمدی که قاتل قصاص نمی‌شود.^۱
- طبق ماده ۷۱۰ ق.م.ا.ت: «اشخاصی که در قمارخانه‌ها یا اماکن معد برای صرف مشروبات الکلی موضوع مواد (۷۰۱) و (۷۰۵) قبول خدمت کنند یا به نحوی از انحا به دایر کننده این قبیل اماکن کمک نمایند معاون محسوب می‌شوند و مجازات مباشر در جرم را دارند ولی دادگاه می‌تواند نظر به اوضاع و احوال و میزان تاثیر عمل معاون، مجازات را تخفیف دهد.»

- تبصره ۳ ماده ۳ قانون مبارزه با قاچاق انسان، که معاونت در قاچاق انسان را مستوجب ۲ تا ۵ سال حبس دانسته بود.

---

۱. لازم به توضیح است طبق نظر اکثریت حقوقدانان، این تبصره قبل از اصلاحات جدید نیز، توسط تبصره ۲ ماده ۱۲۷ ق.م.ا. مصوب ۱۳۹۲ نسخ شده بود.

۲/۱- به نظر می‌رسد مقصود قانون‌گذار از نسخ مصادیق قانونی معاونت در جرم، مصادیقی است که قبل از تصویب قانون مجازات سال ۱۳۹۲ وجود داشته است و مصادیقی که بعد از قانون ۱۳۹۲ تصویب شده‌اند همچنان به قوت خود باقی است که از جمله آن می‌توان به معاونت در اسید پاشی اشاره کرد که طبق ماده ۴ قانون تشدید مجازات اسیدپاشی مصوب ۱۳۹۸: «مجازات معاونت در جرائم موضوع این قانون (معاونت در اسید پاشی) به ترتیب زیر تعیین می‌شود:

- الف- در صورتی که مجازات قانونی مرتکب، سلب حیات باشد، به حبس تعزیری درجه دو؛
- ب- در صورتی که مجازات قانونی مرتکب، قصاص عضو باشد، به حبس تعزیری درجه سه؛
- پ- در صورتی که مجازات مرتکب قصاص نباشد یا به هر علتی قصاص نفس یا عضو اجراء نشود، به یک درجه پایین‌تر از مجازات تعزیری مرتکب.»

که مجازات معاونت در اسید پاشی طبق همین قانون تعیین می‌شود (نه ماده ۱۲۷ ق.م.ا)

نکته ۳- مصادیق خاص شروع به جرم که تحت عنوان شروع به جرم در قانون هستند نسخ شده‌اند (البته قبل از اصلاحات قانون جدید نیز بسیاری از حقوق دانان معتقد بودند ماده ۱۲۲ موارد خاص شروع به جرم رو نسخ ضمنی کرده است که در این قانون، این امر مورد تصریح قانون‌گذار قرار گرفت) از جمله این موارد در قانون تعزیرات عبارت است از: ماده ۵۴۲، تبصره ماده ۶۲۱، تبصره ۲ ماده ۶۷۵، تبصره ۲ ماده ۶۸۷، ماده ۶۵۵، ماده ۵۹۴، به عبارتی تمامی موارد شروع به جرم هم‌اکنون طبق ماده ۱۲۲ ق.م.ا تعیین می‌شود.

۳/۱- به نظر می‌رسد مقصود قانون‌گذار از نسخ مصادیق قانونی شروع به جرم، مصادیقی است که قبل از تصویب قانون مجازات سال ۱۳۹۲ وجود داشته است و مصادیقی که بعد از قانون ۱۳۹۲ تصویب شده‌اند همچنان به قوت خود باقی است که از جمله آن می‌توان به قانون قاچاق کالا و ارز اشاره کرد که ماده ۶۸ قانون قاچاق کالا و ارز که مقرر داشته است: «مجازات شروع به قاچاق، علاوه بر ضبط کالا یا ارز، حسب مورد حداقل مجازات قاچاق کالا و ارز موضوع این قانون است.» که مجازات شروع به جرم طبق همین قانون تعیین می‌شود (نه طبق ماده ۱۲۲)

نکته ۴- تبصره (۱) ماده (۱) و تبصره (۶) ماده (۵) قانون تشدید مجازات مرتکبین ارتشاء و اختلاس و کلاهبرداری مصوب ۱۳۶۷/۹/۱۵ مجمع تشخیص مصلحت نظام نسخ شده است این دو تبصره در مورد دو جرم اختلاس و کلاهبرداری مقررات خاصی برای تخفیف مجازات در نظر گرفته شده بود که هم‌اکنون با نسخ این تبصره‌ها، میزان تخفیف مجازات در دو جرم کلاهبرداری و اختلاس تابع قواعد عمومی مذکور در ماده ۳۷ و ۳۸ ق.م.ا است.

نکته ۵- ماده ۶۶۶ ق.م.ا.ت که در مورد تکرار جرم سرقت تعزیری، قوانین خاصی را مقرر داشته بود که هم‌اکنون نسخ شده است و تکرار جرم سرقت، تابع قواعد عمومی مربوط به تکرار جرم

است تبصره این ماده نیز اعمال مقررات تخفیف در فرضی که شخص سه فقره محکومیت قطعی به اتهام سرقت را داشت ممنوع کرده بود که این تبصره نیز نسخ شده و هم‌اکنون در این فرض امکان اعمال مقررات تخفیف وجود دارد.

۵/۱- باید توجه داشت در قانون اصلاحی مصوب ۱۳۹۹، در چهار مورد قوانین خاص مربوط به تخفیف نسخ شده است و این سه مورد هم‌اکنون تابع قواعد عمومی تخفیف است این سه مورد عبارتند از:

- مقررات تعدد جرم
- مقررات تکرار جرم
- جرایم اختلاس و کلاهبرداری
- شخصی که محکوم به تکرار سرقت است.

با تشکر از شما عزیزان، ضمن پوزش از نواقص و اشتباهات احتمالی، بی صبرانه منتظر ارائه نظرات و پیشنهادات و انتقادات شما هستیم.
موفق و مؤید باشید.